

ІІ Р О Л О Г

Бліда, як могильний хробак, вона має страхітливий вигляд. Перелякано дивиться на нього з ліжка. Очі стрибають, як ті дві рибки: якийсь зайда — ліхтар — двері — якийсь зайда. Наче ними, скаламученими й засмученими, вона намагається збагнути, як усе це можна поєднати між собою.

Вона сліпа?

Ні. Вона добре його бачить; він знає, що вона все бачить. Ось її очі стежать за ним, а він підкрадається до неї.

Вона гарна.

Навіть дуже гарна. Ангел із церковного цвинтаря, витесана з мармуру, кучері зі слонов'ї кістки, очі бліді, немов два білі камінці. Але ж ні, то не камінці, а яскраві великі перли, ніжно-рожеві!

Він міг би до неї доторкнутися: погладити її по личку, потримати за кінчик милого підборіддя, намотати білявий кучерик на свій палець.

Її губи починають ворухитися, надимаються і змінюють форму, ніби вона моцується щось зробити, немовби тужиться видати звук.

Без зайвих роздумів він затуляє її рота долонею, яка у світлі ліхтаря на тлі її блідої шкіри здається чорною. Вона хмуриться, попри пута сердито дригає ногами та скидає із себе покривало. Має дві ноги, як у дівчинки. Дві сухорляві білі ноги і дві сухорляві білі руки, а між ними майже нічого.

Потім вона втишується, лежить нерухомо, важко дихає. Вогка воскова шкіра, віддих холодний: якийсь неприродний холод, немовби від живого трупа.

І тоді знову той запах, тепер відчутніший — різкий запах солі з відкритого моря, гострий повів чорнильних водоростей. Вона втуплюється в нього перламутровими очима. Він відчуває на долоні слизькі виступи її зубів і швидке, вологе мацання її язика.

Чоловікові здається, що його голова розколюється, наче черепашка молюска, а дитина постукує по цій черепашці, обмацує її, запихає свої тонкі пальчики всередину його розуму. Торкається, дражнить тріпотливе осердя. Вона бавиться всередині його голови, наче з карасиками в банці, ніби хлюпається в калюжі на скелі та вдивляється в неї. Мізинцем зачіпає за спогад і витягає його, а тоді ще один і ще. Один за одним дівчинка виловлює їх — його спогади. Тримає їх на долоньці, вони зблискують і мерехтять; кожен із них — сльозинка у своїй досконалості.

Хлопчик посковзнувся на мокрій бруківці — сам, ніхто його не чіпав, ішов за возом із картоплиною в руці.

Жінка із сонячним відблиском на волоссі повертає до дверей, о, це дружина його брата!

Чотириденне лошатко стоїть на зеленому полі, чистий білий пробіск світиться на його гарненькому носі.

Дівчинка нахиляє долоньку й дивиться, як котяться сльози.

Чоловіка охоплює паніка. Щось у ньому розростається — чиста й непереборна відраза, сильне раптове бажання вбити цю істоту. Задушити її, зацідити їй в обличчя, скрутити їй шию, як молодому курчаті.

Голос усередині його ества, шепелявий голос дитини, насміхається з нього. Хіба він не найбезжалісніший негідник, який задушив би власну матір і не скривився? Хіба він не вчиняв страхітливих речей, страшних злочинів, не обме-

жуючи себе ні в чому? А тут боїться дарувати найбільшу милість.

Чоловік із жахом дивиться на дитину, а дитина — на нього.

Він послаблює тиск своєї долоні й видобуває ніж.

Похитнувся та яскравіше спалахнув у дверях ліхтар — це заходить няня. Кілька років відсиділа у темній, кривуляє на одну ногу, сама чиста й охайна, але має нечистий рот, бо грішить язиком, звикла чинити свої погані справи. Це все їй навіть до вподоби. Оті позаду неї немовби особиста охорона — двоє чоловіків, чії обличчя під самі очі зав'язано хустками. Незвичайні вони птахи; руки зігнуті в ліктях, крутять головами, хода легка, прислухаються, кліпають очима. Повсякчас остерігаються засідки.

— Ану не чіпай її,— каже до нього няня.— Відійди від неї.

Чоловік підводить очі, вагається, а дитина кусає його напрочуд гострими зубами. Він відсмикує руку, ошелешений, і бачить низку отворів — крихітних, але глибоких.

Няня проштовхується повз нього до краю ліжка, зиркнувши на вкушену руку:

— Ти пошкодуєш про це, мій тюльпане.

Вона демонстративно натягає тонкі кольчужні рукавиці, відстібає ремені, якими дитину прив'язано до ліжка, і вбирає її в зброю з міцної тканини: спочатку одну руку, потім другу, схрещує їх на грудях, зв'язує ноги. Дитина пручається з роззявленим ротом.

Чоловік стоїть приголомшений, зігнувши руку. Червоні лінії тягнуться від долоні до зап'ястя, далі до ліктя, а знаки від зубів багровішають і чорніють. Він викручує руку й тисне на шкіру. На чолі та губі з'являються крапельки поту. Що то за дитина, кусається, наче шур? Він уявляє як отрута — він навіть відчуває її — розходитьсь всім тілом, від руки до серця, легень, а тоді в кишківник і до кінчиків

пальців на ногах. Пекуча отрута поширюється, раптовий вогонь, що спалює все на своєму шляху. А тоді лінії зникають, а знаки від зубів тьмяніють, ставши схожими на уколи шпилькою.

Увесь цей час істота спостерігає за ним, її очі темніють — звичайно ж, це гра світла, що падає від ліхтаря! Двійко очей відполірованого гагату, їхня поверхня пласка, дивовижно пласка.

Стоячи спиною до дитини, няня тихо дає розпорядження:

— Загорніть її, покладіть у мішок, швидко, зважайте на її рот.

Вони завивають дитину в парусиновий стаксель, роблячи щось схоже на гамак.

Чоловік, вигинає руку в різні боки, придивляється до уколів шпилькою, а тоді раптом розуміє, що не може вимовити жодного слова. Видає звук, голосний звук, а потім чутно булькотання з кількох приголосних. Припадає на коліна, ніби той вірянин, і падає навznak на килимок під каміном. Він би заверещав не своїм голосом, якби міг, але спроможний лишень простягати руки. Лежить, хапаючи ротом повітря, немовби кинута на землю рибина.

З підлоги спостерігає за двома чоловіками, що піднімають згорток. Рухаються вони обережно, немовби під водою.

Шкутильгає няня, тримає в руці ліхтар, дивиться на чоловіка під каміном. Її діагноз: він у тяжкому стані, обличчя посіріло, як його сиве коротко підстрижене волосся. Ще не старий, але життя пішло на спад, а тепер ще й отаке.

Він починає схлипувати.

Няня і сама би пустила сльозу, бо втрачає спритного злодія, що виймав зуби, навіть не розтуляючи жертві рота.

Вона важко опускається на коліна.

— Зажмурся, хлопче,— шепоче вона.— Це мені дуже допоможе.

Скручена в парусиновому гамаку, вона ніби невагома. Але ті двоє чоловіків воліли б нести щось набагато важче. Звісно, вони кпили з няні, коли почули її розповідь у таверні, бо пережили не по одному келишку. Але тепер на власні очі бачать, що в дитині справді, як няня і казала, зачалося зло.

Бо чого той чолов'яга раптом уляк? Вони намагалися його навіть не торкнутися. Виносити чолов'ягу звідти було би ще гірше, ніж залишити там самого, до того ж вони бажали якнайшвидше вшитися. Сповита дитина погойдується між ними, лупає величезними очиськами в тьмяному світлі ліхтаря; о, тепер вони таки бачать у ній зло. Поки доходять до сходів, обоє вкриваються потом і ледве втримуються, аби щосили не гримнути нею об стіну. Один із них уже вистрілив би їй в око; другий готовий розпанахати їй горло. Обом страшенно хочеться скинути її з горішніх сходів на самий низ.

Але за ними пильнує няня. Пошепки віддає накази, стусанами міцних пальців у їхні руки та ребра спрямовує в потрібний бік.

Вимагає належного виконання роботи за гроші.

— Навіть не думайте собі! — каже няня тихо й наполегливо. — Ні про що таке навіть не думайте. Підіймайте її — отак — і йдемо.

Цієї ночі великий будинок мовчить, чути хіба що наших зайд, які, затамувавши подих, тихцем човгають коридорами зі своєю сповитою ношею. Увесь час напоготові, прислухаються, чи бува не заскрипіла мостина, не рипнули якісь двері, не розбудили вони когось, хто сторожко спить.

Але челядь дає хрופака. Економка в охайному ліжку, у чистенькому нічному ковпаку й оборках (як та ложка, відкладена до кращих часів) оглядає уві сні шафи з білизною. Усміхається до бездоганно рівних стосів, свіжих, як небо, чистих, як хмари. Дворецький навіть уві сні, у нічній сорочці, належно стоїть на варті безкрайньої пивни-

ці. У темних кутках хихочуть пляшки. Вони самі себе відкорковують і кличуть його медовими голосами. Співають пісні про важкі грона, що позгинали виноградні лози, про сонячні схили пагорбів і забутий службовий обов'язок — отакі чари цього напою! Але він міцніше стискає свій ліхтар і не спиняється. А покоївкам у їхніх мансардних гніздечках сняться омнібуси та пантоміми. Смачно хропе під теплими простирадлами кухарка, що просякла випарами бренді й лягла спати вбрана, — пухка, як сливовий пудинг. Їй сняться незрівнянні суфле; вона наздоганяє їх, пливучи під вітрилом у каструлі морем із підливки. Усі перебувають у забутті, обтулені ковдрами, посапують у переддосвітній тиші.

Цієї ночі великий будинок мовчить, хіба що чути пришиклі кроки наших зайд, які похапцем покидають його, скориставшись дверима для челяді.

У дворі лежать отруєні собаки, з їхніх морд звисає піна, а легкий вітерець куйовдить шерсть — він летів сюди з моря довгі милі понад лісами, полями та шляхами, аби попідмітати гравій на доріжці, потанцювати навколо коминів на даху та посвистіти в замкових шпаринах.

Лишень миші не сплять, не спить і кухонний кіт із хитрими очима, підступний і мовчазний, якому кортить схопити їхні тлусті тушки. Оце прокляття комори зі змієподібним хвостом спостерігає за постатями, що квапливо рухаються викладеним бруківкою двором, кидаючи позаду себе тіні від місячного сяєва. Сова бачить, як вони завертають за ріг будинку. Ширяє над ними на безшумних крилах, як той привид.

А ось і господар садиби. Він також не спить.

У його кабінеті світиться лампа, він нервує, бентежить-ся, розмірковує, щось перевіряє. Він схилився над своїм писанням, його гарні бакенбарди посріблені сивиною, його чоло зморщене. Він міг би бути провидцем, мабуть, вина-

ходить майбутнє, бо щось буркоче, примовляє, аби воно збулося.

Надворі, перетинаючи терасу, рухаються тіні.

Можливо, почувши їхні кроки, господар садиби дивиться у вікно, але, не зауваживши жодних змін у нічному небі, знову поринає у свої роздуми.

Тіні швидко рухаються галявиною до воріт, дві з них несуть між собою здобич, третя шкутильгає за ними.

Згорток коливається над самою землею. Дитина відчуває, як трава чиркає об парусину. Відчуває на своєму обличчі нічне повітря та вдихає його, і зітхає так, що й не чути.

Заколихане море пробуджується і відгукується рефреном хвиль, що розбиваються об глинистий сланець. У небі відгукується дощ, що має піти; збирається буря. Усі річки, потоки, болота, озера, драговини, калюжі, кінські водопої та криниці прокидаються та відгукуються, додаючи свої голоси: слабкі й заповзятливі, дзюркотливі та клетотливі, болотисті й чисті.

Дитина підводить погляд угору. Вона вперше бачить зорі!

Вона всміхається до них, а зорі дивляться на неї та дрібно мерехтять.

Тоді вони починають яскравіти, з новою силою, у глибокому темному океані неба.

Вересень 1863 року